

שיקולים אתיים בסיקור תקשורת של ביטויי שטנה בקנדה

רפאל כהן אלמגור

מבוא¹

במדינות דמוקרטיות רבות, מעוגנים חופש הביטוי וחופש העתונות בתקנות חוקתיות. סעיף 2 (ב) של האמנה הקנדית לזכויות וחירויות (Canadian Charter of Rights and Freedoms)² קובע, כי לכל אדם יש הזכויות הבסיסיות הבאות: "חופש המחשבה, האמונה, הדעה והביטוי, כולל חופש העתונות ואמצעי התקשורת האחרים." התיקון הראשון לחוקה האמריקנית אוסר על הגבלת "חופש הביטוי או חופש העתונות". בתי המשפט הבריטיים נוטים להתייחס לחופש הביטוי וחופש העתונות באותם מונחים.³ סעיף 5 של החוקה הגרמנית (ה-Grundgesetz) עוסק בחופש העתונות והשדור, כמו גם בזכות של כל אדם להפיץ את דעותיו ללא הגבלה. בישראל לעומת זאת אין חוק ספציפי המבטיח את חופש הביטוי וחופש העתונות.

ביחס לביטויי שטנה גזעניים, הרי שמדינות רבות כמו גם אמנות בין לאומיות חשובות אוסרות על הפצת רעיונות שהינם עוינים לקבוצות גזעיות מסוימות. כך למשל סעיף 266 (ב) של חוק העונשין הדני (Danish Penal Code) אוסר על הצהרות "המאיימות על, מעליבות או משפילות קבוצת אנשים בשל גזעם, צבעם, לאומיותם, המוצא האתני שלהם או אמונתם".⁴ בהולנד, סעיף 37 של הקוד הפלילי⁵ קובע כי "לתת במכוון ביטוי ציבורי להשקפות הפוגעות בקבוצת אנשים בשל הגזע, הדת, האמונה או ההעדפה המינית שלהם" זוהי עבירה פלילית. בשוודיה, חוק חופש העתונות (Freedom of the Press Act)⁶ אוסר על הבעת בוז כלפי קבוצת אוכלוסייה "בגלל גזעה, צבע עורה, המוצא הלאומי או האתני שלה, או אמונתה הדתית". באוסטרליה, חוק השנאה הגזעית (Racial Hatred Act)⁷ אוסר על התנהגות ציבורית אשר צפויה "לפגוע, להעליב, להשפיל או להטיל אימה על אדם או קבוצת אנשים" במידה שהמעשה נעשה בשל גזע, צבע או מוצא אתני או לאומי של האדם או הקבוצה.⁸ בגרמניה, סעיף 130 של חוק העונשין אוסר על ייצור, אחסון או שימוש במסמכים המסיתים לשנאה כנגד חלק מהאוכלוסייה או כנגד קבוצות המוגדרות על פי לאומיות, גזע, דת או מוצא אתני.⁹ בישראל תיקון מספר 20 (1986) לחוק העונשין¹⁰ קובע כי "הסתה לגזענות" היא עבירה פלילית. כל אדם המפרסם דבר מה בפומבי במגמה להסית לגזענות צפוי לחמש שנות מאסר (144ב); וכל אדם המחזיק ברשותו פרסומים גזעניים לשם הפצתם צפוי למאסר של שנה אחת (144ד). המונח "גזענות" מוגדר כ"רדיפה, השפלה, ביזוי, גילוי איבה, עוינות או אלימות, או יצירת סכסוך עם קבוצה של

אנשים או מגורים של אוכלוסייה עקב צבע עורם או השתייכותם לגזע או למוצא לאומי-אתני מסויים" (144א'). סעיף 7 לחוק יסוד: הכנסת קובע כי רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת ולא יהיה אדם מועמד בבחירות לכנסת, אם יש במטרותיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של האדם, לפי העניין, במפורש או במשתמע, הסתה לגזענות.¹² בבריטניה, חוק יחסי הגזע (Race Relation Act) משנת 1976¹³ הפך את "ההסתה לשנאה גזעית" לעבירה בנסיבות בהן הנאשם התכוון לעורר שנאה גזעית כנגד מגזר ציבורי, המובחן בשל צבעו, גזעו, לאומיותו או מוצאו האתני, והשפה בה השתמש הייתה מאיימת, פוגעת או מעליבה, וצפויה לעורר שנאה גזעית.¹⁴

בנוסף, האמנות הבין לאומיות הבאות אוסרות על ביטויי שטנה. סעיף 4 של האמנה הבין לאומית להכחדת כל צורות האפליה הגזעית (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)¹⁵ דורש מן המדינות החתומות להתגדר כעבירות פליליות "כל הפצה של רעיונות המבוססים על עליונות גזעית או שנאה, הסתה לאפליה גזעית" ונטילת חלק בארגונים המקדמים אפליה על בסיס גזע ומסיתים לה. סעיף 20 של האמנה הבין לאומית לחירויות אזרחיות ופוליטיות (International Covenant on Civil and Political Rights)¹⁶ קובע כי "כל תמיכה בשנאה על בסיס לאום, גזע או דת, המהווה הסתה להפליה, עוינות או אלימות, תיאסר על פי החוק".

הנחת היסוד הראשונה של מאמר זה היא כי חופש הביטוי הוא בגדר זכות בסיסית רבת ערך במדינות הדמוקרטיות. זוהי החירות של הפרט לממש את עצמו, לנסח את השקפת עולמו על ידי מתן דרור למחשבותיו. זוהי החירות המוקנה לפרט ולקהילה להגיע אל האמת באמצעות מאבק בין אמיתות שונות. ההנחה היא כי האמת תגבש בעימות חופשי וגלוי בינה לבין דברי כזב. יתר על כן, חופש הביטוי הכרחי לשמירה על חיוניות האמונה. זהו החופש להחליף דעות והשקפות באווירה של סובלנות, תוך מתן כבוד לאוטונומיה של כל אחת ואחד, ולשכנע האחת את השנייה לחוק, להבטיח ולפתח את המערכת הדמוקרטית. חופש הביטוי הכרחי לשם הצבעה על גורמים לחוסר שביעות רצון, בקיעים בחברה וסכסוכים עתידיים אפשריים.¹⁷

הנחת היסוד השנייה היא כי קיים צורך לאזן בין הזכות לחופש ביטוי לבין הנזקים שעלולים לגבוע מביטויים מסוימים. הזכות לחופש ביטוי אינה כוללת את הזכות לגרום לנזק בלתי מוצדק לאחרים.¹⁸

ומשמרים את עצמאותם. שניים מהערכים הבסיסיים ביותר העומדים ביסוד כל דמוקרטיה הם כיבוד הזולת והימנעות מפגיעה בזולת.³⁰ שיקולים אלה אסור שיהיו משניים לשיקולי רווח או יוקרה אישית של עתונים ועיתונאים. העיתונאים צריכים לראות בני אדם כתכליות ולא כאמצעים - גישה דיאונטולוגית קאנטיאנית.³¹ השקפה זו רומזת על הצורך בשליטה ופיקוח עצמאיים - אפילו כאשר פועלים בשם זכות הציבור לדעת - בכל עת שבה פרסום עלול לגרום לנזק שאינו מוצדק לזולת. יש להבחין בין מקרים אלה לבין מקרים שבהם הנזק הוא מוצדק. למשל, כאשר אדם פועל באופן מושחת וקיימות ראיות המוכיחות זאת, אזי התקשורת רשאית, ואף מחויבת, לבחון את הנושא ולהביא אותו לתקרה ציבורית. לכך מתכוונים כאשר מגדירים את התקשורת כ"כלב השמירה של הדמוקרטיה".

תפקיד התקשורת אינו רק לדווח אודות המתרחש ולקדם את האמת. לצד הכוח שבידי התקשורת, יש לה גם אחריות כלפי הקהל שלה, המקצוע שלה והדמוקרטיה המאפשרת לה לתפקד.³² ניתן לדווח על מחרחרי שואה מבלי לדווח ישירות אודות ההתקפות המרושעות שלהם. בקנדה, הדיון אודות הגבולות האתיים של הסיקור התקשורתי קשור להבנת המושג אחריות חברתית והוא נסוב סביב השאלות: מה לדווח, באיזה סדר עדיפויות, בהתאם לאילו סטנדרטים, וכן בשאלה כיצד לדווח.³³

טענה נוספת המובעת במאמר זה היא כי התקשורת אינה מחויבת להישאר אובייקטיבית או נייטרלית ביחס לכל התופעות: תופעות מסוימות עשויות לעלות בקנה אחד עם עקרונות הדמוקרטיה, בעוד שאחרות עלולות לסתור אותם לחלוטין. על התקשורת לנקוט עמדה נחרצת ולהגן על הדמוקרטיה כאשר היא נתונה תחת איום.³⁴ בנושא זה דעתי שונה משמעותית מדעתם של מומחי תקשורת וקודים אתיים המעלים על נס את הצורך ב"דיווח אובייקטיבי".³⁵ דבר אחד הוא לצפות מן התקשורת להיות נייטרלית בסיקור החדשות; אולם אין לתקשורת כל חובה לדבוק בנייטרליות במאמרי המערכת ובטורי הדעות. נכון הוא, כי בעלי טורים מקדמים לעיתים תכופות דעות מסוימות, מותחים ביקורת על קובעי המדיניות ומציעים פתרונות חלופיים. דיווח מקצועי ואתי משמעותו דאגה לתוצאות הדיווח. בכל הנוגע לביטויי שטנה והכחשת השואה, הרי שדאגה שכזו משמעותה - נקיטת עמדה שלילית ומגנה ולא נייטרליות. דיווח אובייקטיבי עלול לתת לגיטימציה לשקרים בוטים, לאנטישמיות ולהתקפות גזעניות. על מנת לבסס את הטענות הללו, אבקש עתה לבחון את סוגיית ביטויי השטנה בקנדה ואת האופן שבו טופל הנושא על ידי התקשורת ובתי המשפט.

ביטויי שטנה בקנדה

המטרות לשנאה בקנדה הם בדרך כלל בני ארבע קבוצות מיעוט: יהודים, שחורים, אינדיאנים המכונים First Nations, והומוסקסואלים. במהלך שנות ה-30 המאוחרות של המאה ה-20 הופצה כמות נכבדה של ספרות שטנה ברחבי קנדה. מרבית התעמולה היתה אנטישמית בטבעה, והדגישה רעיונות דוגמת "הקומוניזם הוא יהודי". עיקר הפעילות היה מבית היוצר של שניים - אדריאן ארקנד (Arcand) וג'ון רוס טיילור (Taylor). ארקנד ייסד את מפלגת האחרות הלאומית

אכן, אחד מארבעת העקרונות של הקוד האתי של איגוד העיתונאים המקצועיים בקנדה הוא צמצום הנזק: "עתונאים הפועלים באופן אתי מתייחסים למקורות, למושאי כתיבתם ולעמיתיהם כבני אדם הזכאים לכבוד." הקוד אף ממשיך ומורה לעתונאים להפגין חמלה כלפי אלה אשר עשויים להיות מושפעים באופן נרחב מהסיקור החדשותי ולהימנע מהפניה ולסקרנות לסנסציות. נאמר בו כי "החיפוש אחר חדשות אינו רשיון ליהירות".³⁶

ההנחת היסוד השלישית מתייחסת לנזק הנגרם מביטויי שטנה ולמחיר שהחברה נדרשת לשלם כאשר היא מתייחסת בסובלנות לביטויים שכאלה. ביטויי שטנה גורמים למצוקה נפשית ורגשית מיידית למושאייהם. אותם אנשים אף עשויים לחוות נזק פסיכולוגי והערכתם העצמית עלולה להיפגע בצורה מהותית. בית המשפט העליון בקנדה נקט בעקרון הפגיעה על מנת להצדיק את השפיטה של ביטויי שטנה בפסק דין קיגסטר (Keegstra).³⁷ להלן ארחיב בנושא כאשר אתייחס להתלטה זו. בצרפת הכירו בכך שבנוסף לנזק הפסיכולוגי והמוסרי, ביטויי שטנה פוגעים במוניטין הפרטי והקבוצתי של קורבנותיהם.³⁸ בגרמניה מתייחסים להתקפה גזעית או אתנית כאל עלבון כלפי זהותו של האדם. תפישה זו מניחה התקפה על מוקד האישיות של הקורבן, כהכחשה של זכותו להיות כחבר שווה בקהילה, או התייחסות אליו כנחות, במטרה להוציאו אל מחוץ להגנת החוק.³⁹ בדרום אפריקה התפישה היא כי עלבונות על רקע גזעי "פוגעים בנשמת הפרט".⁴⁰ בבריטניה, השמצות על רקע גזעי מהוות צורה של השמצה.⁴¹ יתר על כן, בקנדה, צרפת, גרמניה ובריטניה מניחים כי ישנן השפעות מוזיקות דומות לא רק על הפרט אלא גם על הקהילה ככלל. פסיקת קיגסטר גורסת כי תעמולת שטנה עשויה לפגוע בחברה כולה. בצרפת, בהקדמה לחוק העוסק בהוצאת דיבה קבוצתית נאמר כי תוקפנות שכזו מכוננת כנגד הגוף הפוליטי כולו כמו גם כנגד המארג החברתי והמוסרי שלו.⁴² בגרמניה, נועד סעיף 131 של החוק הפלילי להגן על "ההרמוניה החברתית", העומדת בסכנה בשל הסתה לשנאה על רקע גזעי והוא מטיל עונש על הפצה, הפגנה ויצור תיאורי אלימות נגד אנשים באופן אכזרי או בלתי אנושי בכוונה להאדיר, או להילופין למזער, את האכזריות או להסית לשנאה גזעית.⁴³ בבריטניה, מגביל החוק ביטויים שכאלה על מנת להימנע מפגיעה בסדר הציבורי.⁴⁴

על כן, הנחת היסוד הרביעית היא כי לצד ההערכה לנטיות הליברליות הטבועות בנו לספק מצע רחב לחופש הביטוי, עלינו גם להכיר בצורך להציב גבולות לחופש זה. על התקשורת לפתח מנגנונים שיפגינו אחריות ורגישות במסגרת הסיקור של ביטויי שטנה. באמצעות מתן במה בלתי מבוקרת, התקשורת משתקת לידי מחרחרי שטנה ומסייעת בהפצת מסרייהם המזיקים. הוועדה המיוחדת שהוקמה בקנדה בשנת 1965, על מנת לבחון את סוגיית התעמולת השטנה (The Special Committee on Hate Propaganda) הביעה את חששה כי קנדה "הפכה למקור משמעותי לאספקת תעמולת שטנה המוצאת את דרכה לאירופה ובפרט למערב גרמניה".⁴⁵ קנדה היתה ליצואנית חשובה של ספרות שטנה, ומעניין לבחון את היקף שיתוף הפעולה של התקשורת עם מחרחרי שטנה באמצעות מתן במה להפצת רעיונותיהם.⁴⁶

דמוקרטיה ותקשורת חופשית פועלות בהתאם לעקרונות בסיסיים ברורים של חירות וסובלנות שמהם הם שואבים את חוזקם וחיוניותם

סמל אתר האינטרנט הגזעני The Heritage Front מדבר בעד עצמו

בלתי ניתן לחלוקה. חופש הביטוי עלול לגרום לנזקים רבים. הוא אינו ערך מוחלט אשר עליו יש להגן בכל מחיר. אופן ההנמקה של אמיל בלאק שם דגש רב על התוצאות החיוביות של מאבק בביטויים באמצעות ביטויים נוספים, ומעט מאוד דגש - אם בכלל - על התוצאות המזיקות בפועל של ביטויים שכאלה. ביטויי שטנה קוראים לאפליה של אנשים מסוימים, לשלילת זכותם להגנה שווה וליחס זהה כאזרחים בדמוקרטיה. הם גורמים לקבוצת המטרה סבל נפשי ופסיכולוגי, השפלה ומצוקה; לעיתים הם אף מעוררים חרדה ופחד. ביטויי שטנה גם עלולים לעורר אלימות נגד קבוצת המטרה. יתר על כן, ביטויי שטנה עלולים ליצור אווירה מפלה כנגד חברי קבוצת המטרה. הם עלולים להשתיק את המיעוט ולהוציא את חבריו, כיחידים וקבוצה, מהאינטראקציה הקהילתית ומההשתלבות בחברה.³⁶

כאשר אנו בוחנים ביטויים בעייתיים על מנת לקבוע האם יש לאסור על השפעתם, שומה עלינו לבחון ארבעה קריטריונים: תוכן הביטוי, אופן הביטוי, כוונות הדובר, והנסיבות. כפי שהראיתי במקום אחר,³⁷ כאשר תוכן הביטוי והאופן בו הוא מועבר מייקים ביותר, כוונתם היא לגרום סבל לקבוצת מטרה מסוימת והנסיבות הופכות את הנזק הנובע מן הביטוי לבלתי נמנע, יש בסיס להגבלת חופש הביטוי.

(National Unity Party) בקוויבק, בעוד טיילור היה פעיל בטורונטו. שניהם נעצרו בזמן מלחמת העולם השנייה, ושניהם חידשו את פעילות השנאה שלהם לאחר המלחמה.³⁶ הוועדה המיוחדת לחקר תעמולת שטנה בקנדה (ועדת כהן) קבעה במסקנותיה כי אף על פי שמצב השנאה בקנדה אינו מעורר דאגה, הרי שהוא חמור דיו על מנת להצריך פעולה: "לקהילה הקנדית יש חובה, לא רק זכות, להגן על עצמה מההשפעות המזיקות של התעמולה, אשר נוטה לערער את האמון שקבוצות שונות בתברה רב תרבותית חייבות לרוחש זו לזו." הוועדה המליצה לפיכך כי הממשלה תאבק נגד תעמולת השטנה.³⁷

הופעתו של ארנסט זונדל (Zundel) בשנות ה-80 של המאה שעברה עוררה תשומת לב רבה בחוגים הפוליטיים, המשפטיים והתקשורתיים. התקשורת סיקרה את משפטו של זונדל בעוון הפצת ספרות שטנה,³⁸ והפכה את המשפט לאירוע תקשורתי. זונדל עשה כל שביכולתו לתפוס את תשומת לבם של התקשורת. הופעתו, כובעו הנוקשה, דבריו הקצרים, הבוטים והשנויים במחלוקת, דרך הופעתו המוקפדת היוו מתכון להשיפה תקשורתית. זונדל תמרן את התקשורת לצרכיו. הוא הפיץ קלטות הדרכה שהיו זמינות לרכישה במהלך תקופת ההליכים המשפטיים. הקלטות

שנקראו *Media Tactics I* ו-*Media Tactics II* זכו לתשומת הלב המבוקשת. פרשנים ומומחים דנו באריכות באופן שבו הסיקור התקשורתי ישפיע על אמונותיו של הציבור הקנדי ביחס לנאציזם, לשואה, למערכת המשפט וליהודים. המשפט זכה לתשומת לב יוצאת דופן מצד התקשורת.³⁹

על מנת להבין את דרך המחשבה של רבים מכותבי הטורים ששמחו להעמיד את עטם להפצת האידאולוגיה המשטינה של זונדל, הרשו לי לצטט מכתביה של ברברה אמיל בלאק (Amiel-Black), בעלת טור פוליטי ידועה במגזין Maclean:

זוהי הנחה פופולרית כי משפטו של זונדל והתביעה הממשמשת ובאה כנגד המורה מאלברטה גיימס קיגסטרה בהאשמות דומות הכרחיים לשם מניעת התפתחות אווירה אשר עלולה להוביל לרייך שלישי חדש... או שיש חופש ביטוי לכולם או שאין חופש ביטוי. לא ניתן לחלל חופש ביטוי מועט או חופש ביטוי "למעט".⁴⁰

אמיל בלאק המשיכה וטענה: "מה שכל האנשים התומכים בתביעות נגד הזונדלים והקיגסטרות אינם מבינים הוא כי הגבלת חופש הביטוי יוצרת את התנאים לעלילת היטלר או דומיו. הבעיה בחירות שהיא אינה ניתנת לחלוקה".⁴¹

נקודת ההשקפה הליברלית של אמיל בלאק הינה גורפת ביותר ובה בעת נאיבית ושגויה. חופש הביטוי, ולמעשה כל חופש, אינו

את נאומי השטנה שלו כלפי אותם מוחות צעירים ונוחים להתרשמות הפתוחים לאמיתות הלופיות והמוכנים לפקפק באמת הממסדית שהיתה שואה. הוא פנה לגטימיותהם המרדניות של צעירים אלה. כאשר התקשורת מסקרת את דעותיו של זונדל מבלי להטיל בהם ספק, היא מציגה אותו כהוגה לגיטימי אשר מציע את האמת שלו בשוק החופשי של הרעיונות. כך מספקת לו התקשורת במה נוחה להטעות את הוולת, לשכתב את ההיסטוריה, ולהעניק לדעותיו לגיטימציה שאין הן ראיות לה.

דיווח "אובייקטיבי"?

במחקר שנערך על אודות האופן שבו התקשורת הקנדית מסקרת תעמולת שטנה, טוען וורן קינסלה (Kinsella) כי במקרה קינסטרה, סיפק גופי התקשורת באלברטה בפרט ובקנדה בכלל סיקור טוב של הסוגיות והאנשים המעורבים בתביעה של המורה לשעבר. במשפט זונדל ננקטה גישה פחות משביעת רצון כאשר התקשורת סיפקה לתומך בנאציזם פרסום חינם בשווי "מיליון דולר", כפי שהוא הגדיר זאת.⁴⁶ קינסלה טוען כי בסיקור משפט זונדל, הנכונות שהפגינו העתונאים והעורכים הקנדיים לספק במה לא ביקורתית למצעד עדים מכחישי שואה היתה מבישה. במסגרת התהליך, העניקה התקשורת הקנדית לתעמולת הכחשת השואה תפוצה רחבה ביותר. התקשורת דיווחה אודות "הכבשנים לכאורה" שהיו באושוויץ, על "אשוויץ שהיה קאנטרי קלאב, לדברי עד מומחה", "ברוכות שחייה באושוויץ, אמר עד מומחה", ועל "נשים שבילו ורקדו באושוויץ, לדברי עד מומחה".⁴⁷ לאחר תקופה של ויכוחים והתדיינות עצמית, החליטה התקשורת בקנדה לנקוט בגישה שונה ביחס למשפטו השני של זונדל, כאשר חלק מגופי התקשורת בחרו לתת למשפט כסיו מועט ביותר, אם בכלל.⁴⁸ או כבר היתה מודעות רבה יותר להכחשת השואה. במשפט הראשון הנושא היה חדש לתקשורת ששיחקה לידי זונדל ומרעיו ללא ביקורת רבה. בשם האיזון המקודש, אובייקטיביות הדיווח, חיפוש האמת וזכות הציבור לדעת קיבלה הכחשת השואה תהודה חסרת תקדים. התקשורת ראתה בזונדל אדם מוזר, בעל דעות משונות הנעדר יכולת אמיתית לפגוע. זונדל ביים אירועים ודהף עצמו לידי התקשורת ששמה לקבלו ולאמצו אל חיקה. כך, לדוגמה, יום אחד הגיע זונדל לבית המשפט כשהוא נושא צלב גדול. הוא הציג עצמו כאביר חופש הביטוי, המוכן לשלם את המחיר במלחמתו נגד הממסד, על מנת להוציא את "האמת" לאור. גם גבריאל ויימן וקונראד ווין באותה דעה ביחס למשפט זונדל הראשון. הם טוענים כי המשפט העניק לכלל הציבור מודעות ורגישות רבות יותר ביחס להכחשת השואה וכי התקשורת איזנה את הדיווח האובייקטיבי לכאורה ביחס להכחשת השואה על ידי חשיפה משמעותית לעדויות של ניצולי שואה שנשמעו במשפט, ותוך דיווח נרחב אודות השואה מחוץ להקשר של המשפט. לצרכי התקשורת היתה הזדמנות ללמוד את העובדות אודות השואה מעבר להקשר של המשפט עצמו. צופי הטלוויזיה וקוראי העיתונים יכלו להחליט בעצמם אם השואה אכן התרחשה.⁴⁹

אני שב ומדגיש כי התקשורת לא צריכה להתייחס למחרהרי שואה באופן נייטרלי. לביסוס עמדה זו אבקש להזכיר מספר הצהרות שנאמרו על ידי סוכן אחר של הדמוקרטיה - מערכת המשפט, בהתייחסותה

ללא ספק, אמיאל בלאק איננה שותפה להשקפה זו. היא אינה סבורה שעלינו לבהון את שאלת המגבלות אלא עלינו פשוט להעניק הגנה בלתי מוגבלת לחופש הביטוי. הדבקות בקו הנמקה זה העניקה פרסום ואף אמינות להשקפותיהם של מכחישי שואה ומחרהרי שואה. היסטוריון מאוניברסיטת יורק (York), רמזי קוק (Cook), צוטט כאומר: "אנשים אלה אשר הכחישו את השואה זכו לאותו טיפול אובייקטיבי כמו האחרים, כך שלעיתים נראה היה בעתונים כאילו השואה היא באמת עניין המוטל בספק."⁵⁰ התקשורת צריכה כמובן לסקר את המשפט ואת תופעת הכחשת השואה, אולם בה בעת היא צריכה לגנות את האיש ואת השקפותיו במאמרי מערכת ובטורי דעות, תוך ניסיון לנתח את מסגרת פעולתו של זונדל, ההנעות הדוחפות ומפעילות אותו, ולבחון את השאלה האם החירות לשנוא היא חירות אשר עליה יש להגן בהתאם לעיקרון חופש הביטוי.

בכל מקרה, הכחשת השואה אינה פשוט הצעה של "אמת חלופית" בשוק החופשי של הרעיונות;⁵¹ וזה צורה של יצירת שואה כלפי יהודים, שכן מהי מהותה של ההכחשה? הטענה שנשמעת לעיתים תכופות היא שהיהודים המציאו את הסיפור המרתק הזה על מנת לסחוט אומות, לנצל אחרים למען מטרותיהם. השואה היא תוצר של אינטרסים יהודיים והיא משרתת את החמדנות היהודית ואת רצון היהודים להשיג כוח. המצאת השואה משרתת את קושרי הקשר היהודים ("זקני ציון") המבקשים לשלוט בעולם ולתמרן אותו. הכחשת השואה אינה באה רק בכדי לסתור פרט זה או אחר בה. היא אינה מבקשת לטעון בתום לב כי, דרך משל, רק תמישה מיליון יהודים נרצחו בשואה ולא שישה מיליון, או שאדם זה או אחר לא היה מעורב ישירות ברצח עם. בפועל - מכחישי שואה לעולם אינם מסתפקים בהתדיינות במידת דיוקם של פרטים מסוימים. הם טוענים כי היהודים יצרו תמונה מעוותת של ההיסטוריה על מנת לנצל את העולם, לסחוט אותו (בעיקר את גרמניה) ולהקים את מדינת ישראל. טענות אלו אינן תמימות, אלא הן טענות המביעות שואה. הן נועדו לעורר עוינות כלפי יהודים באשר הם; שהרי אם טענת מכחישי השואה נכונה, אז מדובר במזימה הבין לאומית הגדולה ביותר בכל הזמנים, והיהודים הם הפושעים הגדולים ביותר בהיסטוריה. חלקם מציגים עצמם כניצולים, והיו אף שטרחו וחרטו מספרים כחולים על זרועם כדי לבדות סיפור אודות מקום מפלצתי הנקרא אושוויץ, שבעצם היה מתנה הנאה ונופש. זאת ועוד, הכחשת השואה באה להמעית ולמוער את השמדת העם שהתרחשה באירופה בשנים 1938-1945. לא גרמניה היא הפושעת כי אם היהדות העולמית על כוביה הרבים. הכחשת השואה מתכחשת למציאות, להיסטוריה, לסבל, לרצח עם. במידה זו או אחרת, הכחשת השואה אף מצדיקה היפרעות מהיהודים כיום משום סיבות שונות ומשונות: משום שהם אינם כמונו, נוצרים לבנים; משום שהם חמדנים ומרושעים; משום שהם סחטנים ושקרנים; משום שבדו את השואה. על מעשה ההונאה הזה מגיע להם עונש כבד, אולי אפילו פגיעה בחיי אדם. ניתן אף לפתח דיון אם על המצאת השואה מגיע ליהודים אולי אפילו שואה. הכחשת השואה מבקשת להעניק הכשר לגזענות בצורתה המרושעת והאכזרית ביותר.

לפיכך יש לראות במחרהרי שואה קסנופובים אויבי דמוקרטיה, ולא אנשים המציעים פרשנות לגיטימית של ההיסטוריה. זונדל כיוון

המס. כל בני האדם רואים תעמולת שנאה נגד קבוצות אחרות - בין אם הן מיעוטים דתיים, תרבותיים, לאומיים או גזעיים - כבלתי מוסרית, שגויה, מרושעת ומתועבת. אנשים שהערכים העומדים ביסוד הדמוקרטיה - כיבוד הזולת ואי פגיעה בזולת - חשובים להם, ייתכן ויחשבו כי הגינוי התקשורתי של נאומי שטנה הינו מיותר, והוא ברור מאליו, אולם הם לא יתפכו לאוהדים של מחרחרי השנאה רק משום שהתקשורת גינתה את השנאה. כמו כן אינני סבור כי אורחים אלה יאבדו את אמנם בתקשורת רק משום שהתקשורת רואה זאת כתובתה להיאבק בביטויי שנאה. דומני כי מרבית הציבור יקבל את ההיגיון המובע והמוסבר על ידי התקשורת ביחס לחובתה לגנות נאומי שטנה.

פרשת קיגסטרה

יתר על כן, רבים מבין המאמינים בערכים שצוינו לעיל, סבורים כי דעתה המגנה של התקשורת ביחס לנאומי שטנה היא נכונה; במקרה זה אנשים עשויים לחוש בטוחים מספיק על מנת לומר כי הם יודעים שהשקפות התקשורת הן נכונות וכי, יתר על כן, אלה אשר חולקים על השקפה זו טועים גסה. בנוסף, רבים סבורים כי דעותיהם אינן רק תגובות סובייקטיביות לרעיונות של חוסר כבוד, אפליה ושנאה כלפי הזולת אלא גם שיקוף של האופי המוסרי שלהם עצמם. בעקבות רונלד דבורקין, הייתי אומר, כי אנשים סבורים שזהו עניין אובייקטיבי - איך הדברים באמת - כי ביטויי שטנה הם דבר שגוי ומרושע. הטענה כי ביטויי שטנה הינם דבר שגוי באופן אובייקטיבי שקולה לטענה כי ביטויי שטנה יהיו שגויים אפילו אם איש במסגרת חברתית זו או אחרת לא יחשוב כך. זוהי דרך נוספת להדגיש כי ביטויי שטנה הם פשוט מרושעים, והם מרושעים רק לא משום שמישהו סבור כך.⁵⁵

בהיבט זה, התקשורת יכולה ללמוד מאופן ההתמודדות של בתי המשפט עם ביטויי שטנה. ג'יימס קיגסטרה, מורה בבית ספר תיכון, הורשע בעוון תיאור יהודים בכיתות שלימד כ"בוגדניים", "רוצחי ילדים אוהבי כסף", ו"סדיסטים".⁵⁶ הוא הורשע בהתאם לסעיף 319 (2) של הקוד הפלילי הקנדי, האוסר על התבטאויות בציבור המקדמות במכוון שנאה כנגד כל קבוצה שהיא. אב בית המשפט העליון, השופט דיקסון (Dickson), אמר כי תעמולת שטנה מאיימת באורח רציני הן על ההתלהבות בה מתקבל ערך השוויון ומיושם על ידי החברה, והן על הקשר בין חברי קבוצת המטרה לקהילתם. בית המשפט תאר את קיגסטרה כמי שגרם לפגיעה בקבוצת המטרה שלו, היהודים, וכמי שפעל לפגיעה בשאיפות קהילתיות חשובות. השפה בה השתמש בית המשפט על מנת לתאר את קיגסטרה היתה רחוקה מלהיות נייטרלית או אובייקטיבית. השופט דיקסון הצהיר במפורש כי לא יכול להיות חוסר הסכמה אמיתי ביחס לסוגיה של המסרים וההוראות שהנאשם, מר קיגסטרה, הביע; הם היו פוגעניים במידה רבה, מזיקים לחברי קבוצת המטרה, מטעים את שומעיו וסותרים את קידום הסובלנות וההבנה בחברה. אלה אשר הביעו ביטויי שטנה תוארו כ"מחרחרי שנאה" אשר קידמו את דעותיהם בצורה מרה ומופרזת. מטרתם הייתה "להתור תחת", "להתכחש" ו"לפגוע" בדמוקרטיה, וזאת הם עשו ב"מרחן חסר תקדים". מאחר שרעיונותיהם היו "סותרים" ואף "עוינים" את הדמוקרטיה, בית המשפט בחן אותם "בתוכחה קשה". השופט דיקסון טען כי הביטויים עלולים לפגוע במחויבותה של קנדה

לביטויי שטנה. קיימים קווי דמיון משמעותיים בין בתי המשפט לבין התקשורת. שניהם עוסקים בסוגיות ציבוריות. משניהם מצופה לסייע בהגנת הדמוקרטיה ולנהוג באחריות ציבורית.⁵⁷ שניהם מקצועות אשר אחת הפעילויות המרכזיות בהם היא כתיבה. כתיבת פסיקות וכתיבת מאמרים עבור התקשורת הן ספציפיות למדי. הן שונות מהמקצועות המדעיים בהם הפעילות המרכזית היא להגיע לכלל הכללה.⁵⁸ הן התקשורת והן בתי המשפט יכולים להשפיע בצורה דרסטית על חייהם של אנשים. קיימים כמובן גם הבדלים משמעותיים אשר מבחינים בין בתי המשפט לבין התקשורת: (1) בעוד שתפקיד בתי המשפט הוא להוציא את הצדק לאור, תפקיד התקשורת הוא ליידע ולדווח; (2) נייטרליות השופטים מוגנת בצורה מוסדית על ידי הרחקתם מהזיקה הפוליטית והכלכלית, בעוד גופי תקשורת פועלים במסגרת השוק, מעוניינים להניב רווחים וחלקם אף נוטלים חלק פעיל בפוליטיקה. אפילו תחנות הרדיו והטלוויזיה הציבוריות אינן פטורות מלהתחשב בשיקולי רייטינג; (3) כתבים אינם זקוקים לכל כישורים פורמליים על מנת לעבוד בשדה התקשורת, בעוד שופטים נדרשים ללמוד לעבור בחינות, ואף להצטיין בטרם ימונו לכהונה; (4) במרבית המקרים, יש לשופטים פרקי זמן ארוכים להרהר ולחשוב בטרם ימסרו את פסיקותיהם, בעוד החדשות הן מוצר מתכלה, אשר יש לספקן במהירות;⁵⁹ (5) בעוד בתי המשפט הם סוכנים ממשלתיים, הרי שהתקשורת בדמוקרטיה לרוב אינה כזו. אף על פי כן, יש לשוב ולהדגיש, כי הן בתי המשפט והן התקשורת צריכים להיות מחויבים לא לאינטרסים של ממשלה זו או אחרת, אלא לערכים היסודיים של הדמוקרטיה.

לאחר שהתייחסתי להבדלים משמעותיים אלה, טענתי עומדת בעינה כי התקשורת, כמו בתי המשפט, נושאת תפקיד חשוב בהגנה על הדמוקרטיה. התקשורת אינה צריכה להישאר נייטרלית כאשר ערכים ומוסדות של הדמוקרטיה נתונים להתקפה. עתונאים הם גם אורחים. תיאודור גלור (Glasser)⁶⁰ טוען כי אחת התוצאות המצערות של ההשקפה הדוגלת בדיווח אובייקטיבי היא כי היא שוללת מעתונאים את תחושת האחריות שלהם: כמשקפים שאינם בעלי עניין, ככתבים נטולי משוא פנים, העתונאים מצופים להיות מנותקים מוסרית ולא פעילים פוליטית.⁶¹ תוצאה זו היא אכן מצערת. עתונאות אתית, במובן של התייחסות לפרטים כאל בני אנוש, דאגה לדמוקרטיה והפגנת אחריות ביחס למה שאדם כותב, הינה חשובה יותר מאשר התפישת של נייטרליות מוסרית, המגולמת בטכניקה של דיווח אובייקטיבי.

עם זאת, ניתן להעלות שתי ביקורות כנגד קו הטיעונים המנחה אותי. ראשית, כפי שיוג'ין וולוק (Volokh) טוען בהערותיו לטיטת מאמר זה, חלק מהציבור עלול להתחיל להזדהות עם קבוצות שנאה משום שיפסיק לבטוח בביקורת התקשורת. שנית, חלק מהכתבים מאמינים כי כל שהם צריכים לעשות הוא לדווח אודות סיפור ולתת לציבור, המסוגל להבחין בין טוב לרע, להשתמש בשיקול הדעת שלו. מה שנדרש מהם הוא לדווח על העובדות באופן "אובייקטיבי" לכאורה. הרשו לי לומר משהו על הביקורות הללו. נאומי שטנה אינם דומים לסוגיות אחרות שאותן יש לסקר בצורה אובייקטיבית. הם אינם דומים לפרטים חדשותיים אחרים: תאונות דרכים, מות המלכה האם בבריטניה, תחרויות ספורט, השיטפונות בשדות אורז, או העלאת

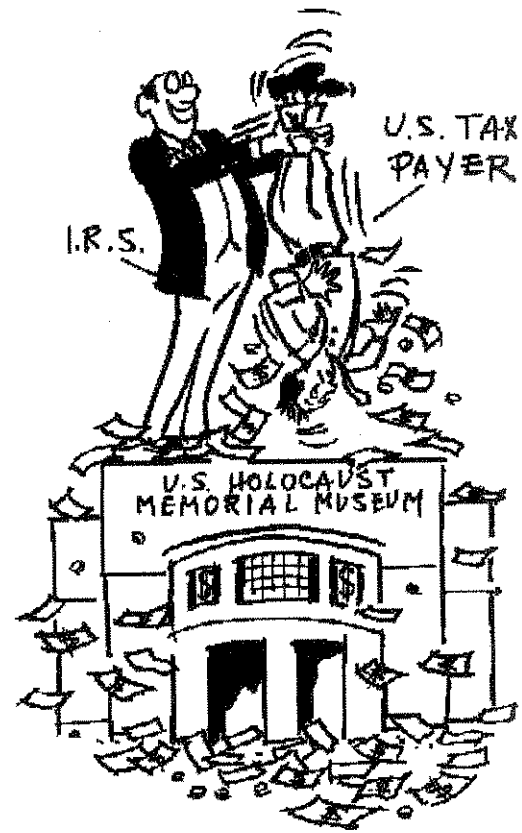
לא סיפקה בעיקרו של דבר סיקור שכוה. היהודים בחדשות בצרפתית תוארו כמעט באופן בלעדי כקורבנות.⁶⁰ גם כיום, ה-Gazette דובר האנגלית במונטריאול מסקר ביטויי שינאה יותר מעמיתו הצרפתי La Presse.⁶¹

יש גם לציין כי גישת התקשורת כלפי ביטויי שטנה השתנתה במהלך שנות ה-90 של המאה שעברה. קונרד וויין טען כי שנות ה-80 היו תקופת השיא של הסיקור התקשורתי של ביטויי שטנה. הוא המשיך וגרס כי התקשורת הייתה נייטרלית בסיקורה את משפט זונדל וכי זונדל גרם לאנשים להפוך לאנטי גרמנים משום שהוא טען כי הוא מדבר בשם הציוויליזציה הגרמנית.⁶² באופן דומה, דיוויד לפופסקי (Lepofsky) ממשרד התובע הכללי באונטריו טען כי היה פחות סיקור של משפטי שטנה וספרות שטנה במהלך שנות ה-90 מאשר במהלך שנות ה-80 בשל הביקורת הציבורית ביחס לסיקור הנרחב שניתן לזונדל בשנות ה-80. בעשור שלאחריו נמנעה התקשורת מלצטט את העדים המומחים שהביא זונדל שטענו כי השואה לא היתה. הם כן סיקרו את ההצהרות הללו במהלך שנות ה-80.⁶³ מל סאפרין (Sufirin), מוזכר למועצת העתונות של אונטריו, אמר כי אחד העתונים הגדולים בטורונטו, הטורונטו סטאר, עייף מסיקור "הסיפורים המגוחכים של זונדל" במשפט השני, בשנת 1992.⁶⁴ דומה כי הסטאר רואה לעצמו למטרה להיאבק בביטויי שטנה יותר מעתונים אחרים.

תאגיד השידור הקנדי (CBC), הינו כעת פחות מהוסס ביחס לסיקור זונדל. דיוויד באזאי (Bazay), נציב קבילות הציבור של התאגיד, טען כי זונדל כבר אינו מהווה חדשות. לדידו התאגיד סיקר את זונדל מספיק, והקדיש לו הרבה יותר מדי תשומת לב אשר לא הגיעה לו. באזאי אמר: "נתנו לו יותר מדי פרסום ובשלב מסוים אמרנו - מספיק ודי. הנושא מוצה"⁶⁵

ג'יימס ליטלטון (Littleton), מפיץ בתאגיד השידור, תמך בטענות אלה. הוא אמר כי באופן עקרוני זונדל אינו מקודם בברכה בתוכניות תאגיד השידור. ליטלטון הצהיר כי זונדל הוזמן פעם אחת "זו היתה טעות". באירוע היה מעורב נשיא ארגון ניצולי השואה, אשר הוזמן לשאת דברים. זונדל התקשר וביקש להתראיין בשם האיזון והאובייקטיביות ובקשתו התקבלה. ליטלטון שב והדגיש כי טעות זו נעשתה רק פעם אחת.⁶⁶ הוא הודה כי ההזמנה "לאזן" את ניצול השואה העניקה לזונדל לגיטימציה בלתי מוצדקת ותיארה אותה כאדם אשר ה"אמת" שלו צריכה להישמע, "אמת" שהוצבה במעמד שווה לדברי ניצול שואה שתיאר מה שקרה לו באירופה בתקופת הנאצים.

טעות זו מהווה עילה אמיתית לדאגה. כיום, כאשר אדם מחפש באינטרנט את המונח "שואה", הוא מקבל מידע רב על השואה כמו גם על הכחשת השואה. אנשים צעירים עלולים להתבלבל בין שתי ה"אמיתות" המוצעות להם, ולא לדעת לאיזו "אמת" להאמין. בדומה להוגים ספקניים, הם עלולים לחשוב כי האמת בה"א הידיעה טמונה אי שם בתווך בין שתי האמיתות המוצעות להם. מגמה זו מדאיגה במיוחד נוכח השיקולים הבאים: בעוד מספר שנים לא יהיו עוד ניצולי שואה בקרבנו; האתרים של מחרחרי השנאה הינם מושקעים, מפורטים והרבה פעמים מושכים מבחינה גרפית;⁶⁷ קל מאוד להפיץ שינאה באמצעות האינטרנט; ונטייתה של התקשורת לאזן בין השקפות שונות. הנטייה הלא מוצדקת הזאת לאיזון המופשט בשל משיקול דעת מוסרי

קריקטורה אנטישמית בזונדלסייט

לדמוקרטיה, כאשר הם משמשים לקידום רעיונות המנוגדים לערכים המכוננים אותה. תעמולת שטנה פועלת לקידום חברה אשר בה התהליך הדמוקרטי נפגע, וכבוד נשלל מיחידים עקב מאפיינים גזעיים ודתיים. זן זה של ביטויים אינו יכול להיות מוגן על ידי הזכות לחופש ביטוי. קיגסטרה אופיין כאויב הדמוקרטיה אשר אינו זכאי לחופש ביטוי לשם פגיעה בזכויות הבסיסיות של הזולת.⁶⁸ על התקשורת להתייחס לגזענים באופן דומה.

מעניין לציין כי משפטי השטנה הגדולים בקנדה סוקרו בצורה שונה במחוזות השונים. קיגסטרה וזונדל היו סיפורים גדולים באונטריו ובאלברטה, אולם משכו הרבה פחות תשומת לב במחוזות אחרים. מרטל פפין (Pepin), נציב קבילות הציבור של רדיו קנדה, אמר לי בראיון עמו כי איש לא שמע על זונדל בקוויבק.⁶⁹ דעה זו עולה בקנה אחד עם מחקרם של וימן ו-וויין, אשר הצביע על הבדלים בסיקור של המשפט בין התקשורת באנגלית לתקשורת בצרפתית. הם טענו כי ההבדלים בסיקור המשפט תאמו להבדלים בגישות של הקנדים הצרפתים והקנדים האנגלים ביחס ליהודים. התקשורת האנגלית סיפקה הרבה יותר סיקור של משפט זונדל והרבה יותר סיקור של השואה מחוץ להקשר המשפט. תקשורת זו (למעט בניו פאונדלנד) סיפקה סיקור נרחב של אירועים יהודיים לא אלימים בעוד התקשורת הצרפתית

Institute for Historical Review

IHR Progress Report: Helping Ernst Zundel / Productive Work During A Time Of War

[Leaflets](#)
[Journal](#)
[Books on-line](#)
[IHR Update](#)
[Conferences](#)
[Subscribe](#)
[Support us](#)

[Search](#)
[Directory](#)
[New files](#)
[Links](#)
[News & Views](#)
[About the IHR](#)
[Contact us](#)

"המכון לביקורת ההיסטוריה" מסייע לזונדל במאבקיו

זונדלסייט, שהוא הפעיל מטורונטו.⁷³ האתר הינו אנטישמי במהותו ומטרתו המרכזית היא להכחיש שואה ולהכפיש באמצעות מסרים משניאים את יהדות העולם. היהודים מוצגים בו כפושעים, כעלוקות, כשקרנים וכסחטנים. סעיף 13(1) של החוק הקנדי לזכויות אדם (*Canadian Human Rights Act*) אוסר על העברת מסרי שטנה כנגד אדם או קבוצת אנשים באמצעות קווי הטלפון.⁷⁴ זונדל הובא לדין בפני בית הדין הקנדי לענייני זכויות אדם על הפרת החוק ונמצא אשם. הוא טען כי לא הוא מפעיל את האתר אלא גב' אינגריד רימלנד (Rimland) מקליפורניה ועל כן אין להעמידו לדין בקנדה. התביעה הביאה עדויות מומחים המוכיחות כי זונדל היה זה שהפעיל את האתר וכי הוא עבר על החוק בכך שהשתמש בקווי טלפון על מנת לחשוף יחידים או קבוצות לשנאה בשל השתייכותם לקבוצה אתנית מסוימת.⁷⁵ כתוצאה מכך, זונדל לא יכול היה להמשיך ולהפיץ את תעמולת השטנה שלו בקנדה באמצעות האינטרנט ונאלץ לעבור לארצות הברית.⁷⁶ בינואר 2001, עוד בזמן שמיעת ההליכים המשפטיים נגדו, הוא עקר לטנסי וממשיך משם להפיץ את ביטויי השטנה שלו.

סיכום

יש לכבד את החירות ממנה נהגית התקשורת בסיקור אירועים כל עוד חירות זו אינה סותרת את הערכים הבסיסיים העומדים ביסוד הדמוקרטיה: אי פגיעה בזולת וכיבוד הזולת. סוגייה זו הופכת מורכבת במיוחד כאשר התקשורת מסקרת ביטויי שטנה אשר, מעצם הגדרתם, שואפים לעקרונות סותרים - פגיעה באחרים וזלזול בהם. איננו טוען

המתבצעת בשם הדיווח האובייקטיבי, מבלי לחשוב על התוצאות, עלולה להוביל לטעויות עתידיות דומות, לאיזון בין היסטוריון החוקר את הזוועות של החוקה הגזענית הנאצית ורוצחי ההמונים שפעלו בעקבותיה, לבין היסטוריון רוויזיוניסט אשר מכחיש כי התקיימו רדיפות רצחניות הנובעות משנאה גזעית. אם טעות כזו נעשית על ידי תאגיד השידור הקנדי לפני תום המאה ה-20, כאשר ניצולי שואה נדרשים לשמוע כי הם מדמיינים ומשקרים במטרה לנצל את גרמניה ומדינות נוספות ולסחוט אותן מצפונית וכספית, מה יקרה בעוד חמישים שנה, כאשר זוועות מלהמת העולם השנייה יהיו לעוד תופעה היסטורית, המרוחקת מהדורות הנוכחים?

"אתרי שואה"

יש הסבורים כי מקרים של ביטויי שטנה מעידים על תקינות הדיון אודות חופש הביטוי בקנדה במובן של תרומתו לעיצוב חברה דמוקרטית תופשית.⁶⁹ הדיון ממקד את תשומת הלב הציבורית בהיגיון העומד מאחורי חופש הביטוי וגבולותיו. קנדה לא הפכה לחברה גזענית יותר או סובלנית פחות בגלל מקרים של ביטויי שטנה. יהיה קשה להוכיח, למשל, כי מידת הגזענות בחברה תואמת את מידת הפיקוח על חופש הביטוי. עם זאת, ברי כי בקנדה יש הרבה פחות התנגדות להתערבות הממשל בסוגיות של חופש ביטוי מאשר בארצות הברית. קנדה היא חברה יותר קולקטיבית, ויש בה

יותר כבוד לסמכות.⁶⁸ פרופ' רודריק א. מקדונלד (Macdonald), נשיא הוועדה המשפטית של קנדה, ציין כי מרבית המרצים למשפטים בארצות הברית מחזיקים בדעה אבסולוטיסטית למדי ביחס לחופש הביטוי. דעתם משקפת את מסורת התיקון הראשון לחוקה האמריקנית שאוסר על הקונגרס לחוקק חוקים המגבילים את חופש הביטוי וחופש העתונות.⁶⁹ מרצים שחורים למשפטים ונשים מרצות למשפטים יהיו, יחד עם זאת, מיוצגים בצורה לא פרופורציונלית בקרב המרצים הדוגלים בהגבלת חופש הביטוי.⁷⁰ בקנדה, רוב בקרב המרצים למשפטים יתמוך בהגבלות על חופש הביטוי. מקדונלד מאמין כי נכונות זו להגביל את חופש הביטוי אינה עולה בקנה אחד עם התכונות הסוציו-תרבותיות האישיות. כך למשל, דת אינה מהווה גורם משפיע ומבחין. מספרם של המרצים למשפטים שאינם יהודים שיינקטו עמדה אנטי אבסולוטיסטית זהה למספר היהודים האנטי אבסולוטיסטים בפקולטות למשפטים. קיימת אמונה רווחת ולפיה אדם צריך לעמוד על המשמר מפני אלה המבקשים להקצין את דעת הקהל על בסיס גזעי.⁷¹

אכן, החוק הפלילי הקנדי הינו נרחב בהרבה בהשוואה לחוק האמריקני בכל הנוגע למניעת ביטויי שטנה. בשתי התרבויות, שונות תרבותית נחשבת לדבר חיובי. בשתי התרבויות מעודדים את המיעוטים לבטא את דעותיהם. אולם בקנדה מכירים בכך שביטויי שטנה נסמכים על ההבדלים התרבותיים בכוונה להפלות לרעה ולעודד לשנאת מיעוטים. ביטויי שטנה הורסים את הפסיפס שהינו כה מהותי עבור הזהות הקנדית.⁷²

המחלוקת העדכנית ביותר ביחס לזונדל נוגעת לאתר השנאה,

3. A.G. v. *Guardian Newspapers* (no. 2) [1990] A.C. 109; Eric Barendt, "Press and Broadcasting Freedom: Does Anyone Have Any Rights to Free Speech?", *Current Legal Problems*, Vol. 44 (1991), pp. 64-65.

4. Basic Law for the Federal Republic of Germany (Bonn: Press and Information Office of the Federal Government, 1994); Gregory H. Fox and Georg Nolte, "Intolerant Democracies," *Harvard International Law Journal*, Vol. 36, No. 1 (Winter 1995), 32-34; Donald P. Kommers, *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany* (Durham: Duke University Press, 1989).

5. James Weinstein, "Hate Speech, Viewpoint Neutrality, and the American Concept of Democracy" (working draft), p. 27.

6. *Criminal Code* (Westboek van Straffrecht) (Netherlands).

7. *Freedom of the Press Act* (Sweden), c. 7, art. 4, online: The Swedish Parliament Homepage http://www.riksdagen.se/index_en.asp (Accessed on: 21 March 2003).

8. *Racial Hatred Act 1995* (Aust.), s. 3.

9. Wojciech Sadurski, *Freedom of Speech and Its Limits* (Dordrecht: Kluwer, 1999), p. 179.

10. Penal Code StGB art 130 (Federal Republic of Germany). Translation by Friedrich Kubler in "How Much Freedom for Racist Speech? Transnational Aspects of a Conflict of Human Rights," *Hofstra L. Rev.*, Vol. 27 (1998), 335, at 345.

11. לדיון נרחב אודות תקנות הנוגעות לביטויי שטנה בגרמניה ובצרפת, ראו גם: James Q. Whitman, "Enforcing Civility and Respect: Three Societies," *The Yale Law Journal*, Vol. 109 (2000), p. 1279.

12. חוקי מדינת ישראל, 1191 (13 באוגוסט 1986), עמ' 219-220. ראו גם: אמנון רובינשטיין, המשפט הקונסטיטוציוני של מדינת ישראל, ירושלים 1980.

13. ספר החוקים 1845, י"א בסיון התשס"ב, 22 מאי 2002.

14. *Race Relation Act 1976* (U.K.), 1976, c. 48.

15. שם, סעיף 6.

16. International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination 660 U.N.T.S. 195 (adopted 21 December 1965).

17. International Covenant on Civil and Political Rights, 999 U.N.T.S. 171 (adopted 16 December 1966).

18. Thomas I. Emerson, *Toward a General Theory of the First Amendment* (New York: Random House 1966), esp. pp. 5-15; Aharon Barak, "Freedom of Expression and Its Limitations," in R. Cohen-Almagor (ed.), *Challenges to Democracy: Essays In Honour and Memory of Professor Sir Isaiah Berlin* (London: Ashgate, 2000), pp. 168-171, וכן ר. כהן-אלמגור, גבולות הסובלנות והחירות, ירושלים 1999, פרק 5.

19. Canadian Charter of Rights and Freedoms, section 1; R. v. Keegstra [1990] S.C.J. No. 131; Canadian *Human Rights Commission et al. v. Taylor et al.* 75 D.L.R. (4th) [1990]; R. v. Butler [1992] 1 S.C.R. 452.

20. Society of Professional Journalists' Code of Ethics, in Ontario Press Council, *24th Annual Report* (Toronto, Ontario, 1996), p. 79.

21. R. v. Keegstra [1990] S.C.J. No. 131; 3 S.C.R. 697.

22. Richard Delgado and Jean Stefancic, *Must We Defend Nazis?* (New York: New York University Press, 1997), pp. 127-128.

23. Rainer Hofmann, "Incitement to National and Racial Hatred: The Legal Situation in Germany," in: Sandra Coliver (ed.), *Striking a Balance* (London and Essex: Article 19, 1992), p. 163.

24. Eric Stein, "History against Free Speech: The

כי התקשורת צריכה לאסור על סיקור ביטויי שטנה. תהא דעת הקורא ביחס למגבלות החוקיות על ביטויי שטנה אשר תהא, על כולנו להסכים שלתקשורת יש אחריות חברתית החורגת מלשון החוק בכל הנוגע לסיקור ביטויי שטנה באופן אחראי ואתי. אם יש הגורסים כי אל לו לממשל להתערב בהפצת מסרים כלשהם, כולל אלה המבטאים שטנה ותעמולת שטנה, הרי שעל התקשורת לאמץ לכל הפחות עקרונות אתיים כאשר הם מדווחים על התופעה הבעייתית הזו. על התקשורת לגנות ביטויים אלה בכל לשון ולהימנע מלהיצמד לדיווח אובייקטיבי. חופש הביטוי הוא בגדר זכות בסיסית, אחד מיסודות הדמוקרטיה, אולם אין לנהוג בו הפקרות. חירות בלתי מוגבלת וסובלנות בלתי מוצדקת עלולות להידרדר לאנרכיה ופריעת חוק. באווירה שכזו, תתקשה הדמוקרטיה לתפקד והתקשורת תהיה אחד המוסדות הראשונים להיפגע.

כאשר היא סיקרה הכחשת שואה, הניחה התקשורת הקנדית באופן שגוי כי צופיה וקוראיה הינם בגירים רציונליים ואוטונומיים המסוגלים לגבש דעה בצורה עצמאית. לפיכך היא התרה לנייטרליות מוסרית ולמתן כמה שווה לניצולי שואה ולמכחישיה. הנחה זו היתה שגויה, לא רק משום שלא כל האנשים הם רציונליים, אלא גם משום שקהל צרכני התקשורת כולל גם נערים וילדים. אחריות חברתית מחייבת את התקשורת לזכור כי חלק נכבד מצרכניה הם צעירים, המעצבים עדיין את תפישת עולמם. הנטייה לאובייקטיביות הייתה שגויה משום שהיא הסרה את הרגישות כלפי ניצולי השואה ונתנה אמינות ולגיטימיות לשקרים בוטים אשר מטרתם היתה, ועודנה, לעורר עוינות כלפי יהודים באמצעות הטענה כי הם סוחטים את העולם על ידי הפצת סיפורים מעוותים ביחס לאירועים שלא התרחשו מעולם.

לאחר ה-11 בספטמבר 2001 נשמעו תלונות של מוסלמים וערכים כי הם מהווים מטרה לעוינות ולאפליה. זוהי תופעה הראויה לכל גינוי. הכללות שמטרתן לקדם שטנה כנגד מייעוטים בחברה, מבלי לבדוק האם פרטים מעורבים בפעילות טרוריסטית, אינן שונות מכל צורה אחרת של אנטישמיות. אין להפלות לרעה ולשנוא מוסלמים אך משום שהם שייכים לבני אותה דת של אלה שביצעו את פעולות הטרור הנפשעות בניו יורק, וושינגטון ופנסילבניה. דומה כי ארועי ה-11 בספטמבר העלו הנעות גזעניות ואפליטיות על סדר היום וסייעו לפרוק טינה ושטנה כנגד מייעוטים בלתי אהודים.

1. אני מודה לרודריק א. מקדונלד (Macdonald), וגיין וולוק (Volokh), קונארד ווין (Winn) וג'וז' מאגנט (Magnev) על הערותיהם מאירות העיניים, ולדארין גייקוב על עזרתה במחקר. אני מבקש גם להודות לפיטר ס. קורי (Cory), הרברט מארקס (Marx), מישל רוי (Roy), אן ראודספ (Raudsepp), מרטין פרימן (Freeman), דיק מון (Moon), מארק פריימן (Freiman), אריק בארנדט (Barendt), מאי מורן (Moran), ריק אבל (Abel), וג'ים וינסטיין (Weinstein), על שסיפקו לי ספרות רלוונטית.

2. גרסה מוקדמת ורחבה יותר של המאמר ראתה אור באנגלית: "Ethical Considerations in Media Coverage of Hate Speech in Canada," *Review of Constitutional Studies*, Vol. 6, No. 1 (2001), pp. 79-100. Part 1 of the *Constitution Act, 1982*, being schedule B to the Canada Act 1982 (U.K.), 1982, c. 11.

- M. Cohen, "Hate Propaganda in: Canada," in: Benjamin D. Singer (ed.), *Communications in Canadian Society* (Toronto: Copp Clark Pub., 1975), p. 343. .36
- שם, עמ' 361. .37
- Evelyn Kallen and Lawrence Lam, "Target for Hate: The Impact of the Zundel and Keegstra Trials on A Jewish-Canadian Audience," *Canadian Ethnic Studies*, Vol. 25, no. 1 (1993), pp. 9-16. .38
- Gabriel Weimann and Conrad Winn, *Hate on Trial* (Oakville, Ont.: Mosaic Press, 1986), p. 83. .39
- Maude Barlow and James Winter, *The Big Black Book* (Toronto: Stoddart, 1997), p. 110. .40
- שם. .41
- Friedrich Kubler, "How Much Freedom for Racist Speech? Transnational Aspects of a Conflict of Human Rights," op. cit., p. 367; James Weinstein, *Hate Speech, Pornography, and the Radical Attack on Free Speech Doctrine* (Boulder, Col.: Westview, 1999), pp. 127-135. .42
- R. Cohen-Almagor, "Harm Principle, Offence Principle, and the Skokie Affair," in: Steven J. Heyman (ed.), *Controversies in Constitutional Law: Hate Speech and the Constitution* (New York and London: Garland Publishing Inc., 1996, Vol. II), pp. 277-294. Reprinted from *Political Studies*, Vol. XLI, No. 3 (1993), pp. 453-470. .43
- M. Polanyi, "Holocaust Fact, Historians State," *Globe and Mail* (30.5.1985), p. 11; Nick Russell, *Morals and the Media*, op. cit., p. 26. וכן ראיונות עם רמזי קוק, אוניברסיטת טורונטו (1.10.1998; 12.7.2002). .44
- Jack Pole, "Freedom of: לביקורת תפישת 'השוק החופשי של הרעיונות' ראו: Speech: From Privilege to Right," in: R. Cohen-Almagor (ed.), *Challenges to Democracy: Essays In Honour and Memory of Professor Sir Isaiah Berlin*, op. cit., pp. 11-54. .45
- Warren Kinsella, *Web of Hate: Inside Canada's Far Right Network* (Toronto: Harper Collins, 1995), p. 422; Interview with Mr. J. Warren Kinsella (2.10.1998). .46
- ראיונות עם חבר הפרלמנט פרופ' ארווין קוטלר, מונטריאול (24.7.2002); דיויד לפופסקי, משרד התובע הכללי, אונטריו (טורונטו, 13.7.2002), ועוד מרווין קורן, המומחה המשפטי של ארגון בני ברית, טורונטו (15.7.2002). .47
- Warren Kinsella, "Challenges to Canadian Liberal Democracy," op. cit. .48
- Lawrence Douglas, "The Memory of Judgment: The Law, the Holocaust, and Denial," *History and Memory*, Vol. 7, No. 2 (Fall/winter 1996), pp. 100-116. .49
- Weimann and Winn, *Hate on Trial*, op. cit., p. 105. .49
- הו"ח משנת 1947 של הוועדה לחופש העיתונות (the Commission on Freedom of the Press), אשר בראשה עמד רוברט מ. האצ'ינס (Hutchins), ואשר נקרא "עתונות חופשית ואחראית", הוא המקור המרכזי לרעיון אשר שלש בדיון אודות אתיקה עיתונאית במשך יותר מחמישים שנה - התפישה המדגישה את האחראיות החברתית של העיתונות. .50
- Michael Schudson, *Origins of the Ideal of Objectivity in the Professions* (New York and London: Garland Publishing, 1990), pp. 28, 231-295. .51
- לדיון נרחב בהיבט זה ראו: in Ken Newton, "Neutrality and the Media," Robert E. Goodin and Andrew Reeve (eds.), *Liberal Neutrality* (London and New York: Routledge, 1989), p. 131. .52
- Theodore L. Glasser, "Objectivity Precludes Responsibility," *The Quill* (February 1984), p. 15. .53
- New German Law against the 'Auschwitz' and Other - 'Lies'," *Michigan Law Review*, Vol. 85 (November 1986), pp. 277-324. .23
- Richard Delgado and Jean Stefancic, *Must We Defend Nazis?*, op. cit., p. 128. .24
- שם. .25
- שם. .26
- Eric Stein, "History against Free Speech: The New German Law against the 'Auschwitz' - and Other - 'Lies'," op. cit., pp. 281-286. .27
- Richard Delgado and Jean Stefancic, *Must We Defend Nazis?*, op. cit., p. 128. .28
- Maxwell Cohen, *Report to the Minister of Justice of the Special Committee on Hate Propaganda* (Ottawa: Queen's Printer, 1966), 69. p. .29
- Warren Kinsella, "Challenges to Canadian Liberal Democracy," in: R. Cohen-Almagor (ed.), *Challenges to Democracy: Essays In Honour and Memory of Professor Sir Isaiah Berlin*, op. cit., pp. 119-135. .30
- Ronald Dworkin, "Liberalism," in: *A Matter of Principle* (Oxford: Clarendon Press, 1985), pp. 181-204; Ronald Dworkin, *Taking Rights Seriously* (London: Duckworth, 1976); Richard L. Abel, *Speaking Respect, Respecting Speech* (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1998). .31
- כמו כן, ראו ר. כהן-אלמגור, גבולות הסובלנות והחירות, ירושלים 1999. Immanuel Kant, *Foundations of the Metaphysics of Morals* (Indianapolis, Ind.: Bobbs-Merrill Educational Publishers, 1969). .32
- סיעון זה פותח על ידי במאמר אחר. ראו ר. כהן-אלמגור, "גבולות חופש הביטוי התקשורתי," קשר 22, 1997, עמ' 9-19. לדיון מורחב: R. Cohen-Almagor, *Speech, Media and Ethics: The Limits of Free Expression* (Houndmills and New York: Palgrave, 2001). תיאוריית חופש הביטוי וגבולותיה, ראו ר. כהן-אלמגור, גבולות הסובלנות והחירות. Helen Holmes and David Taras (eds.), *Media, Power and Policy in Canada* (Toronto: Harcourt Brace Jovanovich, 1992); Nick Russell, *Morals and the Media* (Vancouver: UBC Press, 1995); Valerie Alia, *Deadlines and Diversity*; Brian Brennan and Barry Hoffmaster (eds.), *Journalism Ethics in a Changing World* (Halifax, Nova Scotia: Fernwood, 1996); .33
- ראו למשל מאבקו של העיתון Times-Picayune בניו אורלינס כנגד קנאי בשם דיוויד דוק (Duke), מנהיג בעבר של הקו-קלוקס-קלאן אשר ביקש להפוך למושל מדינת לואיזיאנה. מן ה-20 באוקטובר ועד ה-17 בנובמבר 1991 פרסם העיתון סדרת כתבות שליליות נגד דוק. לדיון נוסף ראו: David E. Boeyink, "Reporting of Political Extremists in the United States: The Unabomber, the Ku Klux Klan, and the Militias," in: R. Cohen-Almagor (ed.), *Liberal Democracy and the Limits of Tolerance* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2000), pp. 215-231. .34
- Gilles Gauthier, "In a Defence of a Supposedly Outdated Notion: The Range of Application of Journalistic Objectivity," *Canadian Journal of Communication*, Vol. 18, No. 4 (1993), pp. 497-505; Robert A. Hackett, "An Exaggerated Death: Prefatory Comments on 'Objectivity' in Journalism," in Valerie Alia, Brian Brennan and Barry Hoffmaster (eds.), *Deadlines and Diversity: Journalism Ethics in a Changing World*, op. cit., pp. 40-43; John McManus, "Who's Responsible for Journalism?," *Journal of Mass Media Ethics* (1997), Vol. 12, No. 1, pp. 5-17; See also R. Cohen Almagor, "Between Neutrality and Perfectionism," *The Canadian Journal of Law and Jurisprudence*, Vol. VII, No. 2 (1994), pp. 217-236. .35

68. Seymour Martin Lipset, *Continental Divide: The Values and Institutions of the United States and Canada* (New York: Routledge, 1990).
69. סמוך לאישור ה-International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination וה-International Covenant on Civil and Political Rights, ארצות הברית צרפה הסתייגויות משתיהן, באומרה כי הן סעיף 4 של ה-International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination והן סעיף 20 של ה-International Covenant on Civil and Political Rights אינם יכולים "לאשר או לחייב חקיקה... מצד ארצות הברית אשר תגביל את הזכות להופש ביטוי... המוגנת על ידי החוקה והחוקים שלה". ללקחים שניתן להפיק מבהינתן חוקי חופש הביטוי בארצות הברית ובקנדה ראו: Kent Greenawalt, *Fighting Words: Individuals, Communities, and Liberties of Speech* (Princeton, NJ: Princeton university Press, 1995), pp.150-154.
70. זאת משום שפמיניסטיות רבות מתייחסות לפורנוגרפיה כצורה של ביטויי שטנה. הן טוענות כי פורנוגרפיה אינה זכאית להגנה של התיקון הראשון משום שזוהו אינו רק רעיון, אלא מעשה של הכנעה, מהותו של סדר חברתי סקסיסטי ומפלה, האקט החברתי הממזה ביותר שלו. ראו: Catharine MacKinnon, *Feminism, Unmodified* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1987), esp. pp. 148-154; C. MacKinnon, *Only Words* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1993); Andrea Dworkin, *Pornography: Men Possessing Women* (N.Y.: Perigee, 1979).
71. ראיונות עם פרופ' רודריק א. מקדונלד, אוטווה (23.7.2002; 25.9.1998).
72. לדיון נרחב בהיבטים החברתיים והמשפטיים של תעמולת שטנה, ראו: Frederick M. Lawrence, *Punishing Hate* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1999); James Weinstein, "An American's View of the Canadian Hate Speech Decisions," in: W.J. Waluchow (ed.), *Free Expression* (Oxford: Clarendon Press, 1994), pp. 175-221; Richard L. Abel, *Speaking Respect, Respecting Speech*, op. cit., pp. 14-21.
73. Sabina Citron et al v. Zundel, Canadian Human Rights Tribunal (18.1.2002).
74. Canadian Human Rights Act, R.S.C. 1985, in: Shirish Pundit ;Chotalia, *Human Rights Law in Canada* (Toronto: Carswell, 1998). החוק מוסיף על ההגבלות של החוק הפלילי. ראו: R.S.C. 1985, chapter C-46.
75. ראיונות עם מארק פרימן (Freiman), סגן התובע הכללי באונטריו (11.7.2002); עו"ד ריצ'רד ג. דירדן (Dearden), מומחה לחוקי תקשורת, אוטווה (29.9.1998) וכן מרטין פרימן (Freeman), מחלקת המשפטים, אוטווה (17.7.2002).
76. לדיון נוסף אודות הנזקים הנגרמים כתוצאה ממסרים מזיקים, ראו: Cass R. Sunstein, *One Case at a Time* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1999), p. 191-197.
54. גלזר מצטט את וולטר קרונקייט שאמר: "איגני סבור כי זהו ענייננו מהי ההשפעה המוסרית, הפוליטית, החברתית או הכלכלית של הדיווחים שלנו. אני אומר, הבה נמשיך בעבודת הדיווח - וניתן לשבחים ליפול היכן שיפלו." שם, עמ' 16. דבריו אלה מזכירים את השקפת לנין ביחס לשימוש באלימות להשגת מטרות אידאולוגיות. לדיון, ראו R. Cohen-Almagor, "Foundations of Violence, Terror and War in the Writings of Marx, Engels, and Lenin," *Terrorism and Political Violence*, Vol. 3, No. 2 (1991), pp. 1-24.
55. Ronald Dworkin, "Objectivity and Truth: You'd Better Believe It," *Philosophy and Public Affairs* (1996), pp. 87-139, at 92-98.
56. *R. v. Keegstra* [1990] S.C.J. No. 131.
- מקרה נוסף העוסק אף הוא במורה שנהג לנאץ את היהודים והורשע בהרעלת סביבתו החינוכית הוא *Ross v. School District No. 15* [1996] 1 S.C.R. 825.
57. *R. v. Keegstra* [1990] S.C.J. No. 131, at 763-769; Mayo Moran, "Talking about Hate Speech: A Rhetorical Analysis of American and Canadian Approaches to the Regulation of Hate Speech," *Wisconsin L. Rev.*, No. 6 (1994), p. 1425; Richard Moon, "Drawing Lines in a Culture of Prejudice: R. v. Keegstra and the Restriction of Hate Propaganda," *U.B.C.L. Rev.* (1992), p. 182; Evelyn Kallen and Lawrence Lam, "Target for Hate: The Impact of the Zundel and Keegstra Trials on A Jewish-Canadian Audience," *Canadian Ethnic Studies*, Vol. 25, No. 1 (1993), pp.9-24.
58. ראיון עם מרסל פפין (22.9.1998).
59. Weimann and Winn, *Hate on Trial*, op. cit., pp. 105.
60. ראיון עם מרסל דאני (Danis) ודניס מרפי (Murphy), אוניברסיטת קונקורדיה, מונטריאול (24.7.2002).
61. ראיון עם פרופ' קונרד ווין, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת קרלטון, אוטווה (28.9.1998).
62. ראיונות עם דיוויד לפופסקי, טורונטו (13.7.2002; 3.10.1998).
63. ראיון עם מר מל סאפרין, טורונטו (6.10.1998).
64. ראיון עם מר דיוויד באזאי (Bazay), נציב קבילות הציבור, תאגיד השידור הקנדי, טורונטו (6.10.1998). מחליפו בתפקיד, רנו ג'ילברט (Gilbert) חזר על אותם הדברים ארבע שנים מאוחר יותר (ראיון ב-4.7.2002).
65. ראיון עם מר ג'יימס ליטלטון, תאגיד השידור הקנדי, טורונטו (4.10.1998).
66. ראו לשם דוגמה את האתרים הבאים:
http://www.zundelsite.org/; http://www.freedomsite.org/hf/; http://www.ihr.org/
67. לי בולינגר טען כי הדיון ביחס לביטויי שטנה הוא בעל תרומה חיובית לעיצוב חברה סובלנית יותר. ראו: Lee Bollinger, *The Tolerant Society* (Oxford: Clarendon Press, 1986), esp. pp. 197-200.